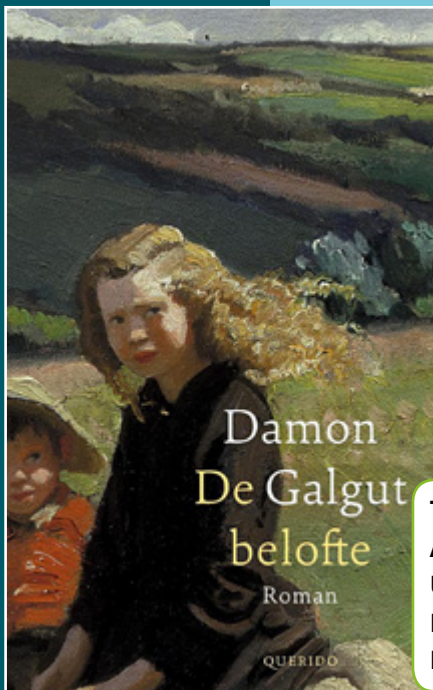

LEESWIJZER 2023-2024

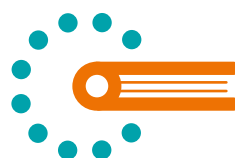
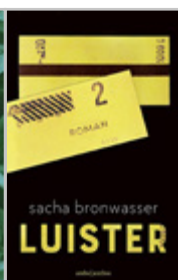
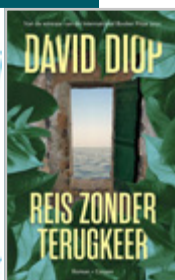
TITEL De belofte

AUTEUR Damon Galgut

UITGEVER Querido, Amsterdam, 2023

BESPREKER Elke Maasbommel

BOEKBESPREKING November 2023

LITERATUURCLUBS
DRENTHÉ

DE AUTEUR	4
.....	
SAMENVATTING	6
.....	
PERSONAGES	8
.....	
STRUCTUUR	10
.....	
RUIMTE	10
.....	
PERSPECTIEF	11
.....	
STIJL	13
.....	
THEMA'S EN MOTIEVEN	15
.....	
MOTTO	21
.....	
GENRE	22
.....	
OMSLAG	23
.....	
ACHTERGROND	24
.....	
ONTVANGST	25
.....	
VRAGEN EN DISCUSSIEPUNTEN	27
.....	
BRONNEN	28
.....	
AANTEKENINGEN	29
.....	

DE AUTEUR

Damon Galgut werd geboren op 12 november 1963 in Pretoria, de administratieve hoofdstad van Zuid-Afrika. Zijn vader was joods, en zijn moeder bekeerde zich tot het jodendom. Hij wordt gezien als een van de grootste Zuid-Afrikaanse schrijvers.

Galgut is homoseksueel en heeft aangegeven dat dit ertoe heeft geleid dat de focus in zijn boeken

ligt op mannelijke relaties. Volgens Galgut heeft het korte verhaal *Pig (Varken)* van Roald Dahl de meeste invloed gehad op zijn schrijven.

Als jongen wordt Galgut gediagnosticeerd met lymfeklierkanker en het leven met deze ziekte en de latere genezing heeft hem erg beïnvloed. Hij geeft aan dat verhalen sindsdien voor hem altijd een vorm van troost zijn. Hij gaat naar de Pretoria Boys High School en studeert daarna drama aan de Universiteit van Kaapstad. Hij schrijft daar zijn eerste roman *A Sinless Season* (niet vertaald) in 1982, op zeventienjarige leeftijd. Een verhalenbundel, *Small Circle of Beings*, volgt in 1988. Deze bundel is in het Nederlands uitgebracht onder de titel *Gewapende stilte*. In 1991 komt *The Beautiful Screaming of Pigs* uit, dat twee jaar later vertaald wordt in het Nederlands als *Het welluidend gekrijs van varkens*. Dit boek wint de Central News Agency Literary Award in 1992. Zijn volgende roman, *The Quarry*, uitgekomen in 1995 en vertaald als *De groeve*, wordt twee keer verfilmd.

In 2003 breekt Galgut internationaal door met zijn vijfde roman, *The Good Doctor*. Dit boek is vertaald als *De goede dokter* en gaat over een ongemakkelijke vriendschap tussen twee zeer verschillende mannen in een verlaten plattelandsziekenhuis in het Zuid-Afrika van na de afschaffing van de apartheid. In 2003 wint het boek de Commonwealth Writers Prize (Beste boek uit Afrika) en komt het op de shortlist van de Booker Prize. In 2005 wordt het genomineerd voor de International IMPAC Dublin Literary Award.

In 2008 komt *The Impostor* uit, dat wordt vertaald als *Het bedrog*. In 2010 verschijnt *In a Strange Room*, vertaald als *In een vreemde kamer*. Het boek wordt genoemd in de shortlist van de Booker Prize. In 2014 schrijft hij *Arctic Summer*, dat wordt genomineerd voor de Walter Scott Prize.

In 2021 wordt *The Promise* gepubliceerd, vertaald als *De belofte* in 2023, dat wordt bekroond met de Booker Prize. Hij is hiermee de derde Zuid-Afrikaanse schrijver die deze prestigieuze prijs wint, na Nadine Gordimer en J.M. Coetzee.

Naast romans schrijft Galgut toneelstukken en korte verhalen.

Foto © Nigel Maister

SAMENVATTING

De belofte gaat over de witte, niet al te sympathieke familie Swart tegen de achtergrond van het veranderende Zuid-Afrika.

Het begint in 1986 met de naderende dood van de moeder van de familie, Rachel, die tegen haar man Manie zegt dat Salomé, de zwarte hulp in de huishouding, eindelijk officieel haar eigen huis moet krijgen. Manie belooft dat hij dit zal doen, maar onderneemt geen actie. Dit gesprek wordt opgevangen door Amor, de twaalfjarige jongste dochter van het gezin. Zij snapt er niets van dat haar vader zijn belofte niet nakomt en hamert er elke keer op wanneer het testament ter sprake komt. Ondertussen zit oudste broer Anton in het leger. Hij vermoordt een vrouw en denkt dat dit op een bepaalde manier zijn moeder is. Astrid, de middelste zus, heeft haar eigen problemen, waaronder een eetstoornis.

Het verhaal gaat verder in 1995, wanneer Manie komt te overlijden door een slangenbeet. Amor en Anton wonen al een tijdje in het buitenland, en Astrid is getrouwd en heeft een tweeling. Hoewel de apartheid is afgeschaft en Salomé wettelijk een huis mag bezitten, staat dit nog steeds niet in het testament. Anton besluit terug te verhuizen naar de boerderij en vertelt Amor dat hij Salomé het huis zal schenken. Dit gebeurt echter niet.

Negen jaar later, in 2004, is Anton ongelukkig getrouwd met zijn jeugdliefde Desirée en heeft veel schulden. Amor woont met haar vriendin in Durban, waar ze in een Aidskliniek werkt. Astrid, die stiekem een affaire heeft met een belangrijke politicus, is ondertussen voor de tweede keer getrouwd. Ze wordt plotseling vermoord door een man die haar auto wil stelen, en zo komt er weer een begrafenis. Amor vraagt nog een keer aan Anton om het huisje aan Salomé over te dragen, maar weer wordt het haar geweigerd.

Het verhaal eindigt veertien jaar later, in 2018, wanneer Anton, die zwaar verslaafd is aan alcohol, besluit een einde aan zijn leven te maken. Amor is de enige die over is gebleven. Ze geeft de boerderij aan Desirée en zorgt er eindelijk voor dat Salomé haar huisje krijgt. Ook geeft Amor haar al het geld dat ze van haar vader heeft geërfd. Hiermee is de belofte die veertig

jaar geleden is gemaakt eindelijk ingelost. Het enige nadeel is dat Anton zoveel schulden heeft gemaakt, dat het huisje wellicht snel weer verkocht zal worden.

PERSONAGES

AMOR SWART De jongste dochter in het gezin Swart. Op zeer jonge leeftijd wordt ze geraakt door de bliksem. Ze overleeft dit, maar heeft wel grote littekens op haar voeten. Hoewel ze al vroeg de boerderij verlaat, is haar personage mogelijk het belangrijkste van het boek. Zij hoort dat haar vader aan haar moeder belooft om Salomé het huisje te schenken en dit bepaalt haar hele leven. Ze vertrekt van de boerderij en woont in Engeland en in Durban in Zuid-Afrika. Vroeger werd zij als vrij dom gezien, maar naarmate ze ouder wordt, lijkt het juist alsof haar introverte gedrag staat voor een bijzondere sociale intelligentie. Ze werkt in een Aidskliniek als een vorm van masochisme, omdat iedereen na een tijd doodgaat. De enige reden voor haar om terug te keren naar de boerderij is om weer een familielid te begraven, en dan probeert ze er steeds weer voor te zorgen dat Salomé het huisje krijgt. Amor heeft met niemand van haar gezin een band.

ASTRID SWART De middelste dochter in het gezin Swart. Ze gedraagt zich behoorlijk racistisch, lijdt sinds jonge leeftijd aan boulimia en is erg bezig met relaties. In het eerste deel heeft ze seks met een jongen, Dean, met wie ze in het tweede deel getrouwd is en een tweeling heeft. Later trouwt ze met een andere man en heeft ze een buitenechtelijke affaire met een belangrijke zwarte politicus, wat ze zowel heel spannend als lastig vindt. Op de dag van haar overlijden doet ze een biecht, maar ze ontvangt geen penitentie van de pastoor. Kort daarna stapt er een onbekende man bij haar in de auto, schiet haar dood en gaat er met de auto vandoor.

ANTON SWART De oudste zoon in het gezin Swart. Op achttienjarige leeftijd, wanneer zijn moeder overlijdt, is hij soldaat en heeft hij net een vrouw vermoord. Hij denkt dat hij schuldig is aan de dood van zijn moeder. Hij loopt van huis weg en heeft grootse plannen met zichzelf; hij zal een grote roman schrijven. Dit gebeurt echter niet, en in plaats daarvan trouwt hij met zijn jeugdliefde. Ze krijgen geen kinderen en worden steeds ongelukkiger. Anton werkt zich in de schulden, er komt niets terecht van zijn roman, en hij weigert Salomé haar huisje te geven. Uiteindelijk pleegt hij zelfmoord.

LAURENCE LAMBERT Laurence werkt als stewardess wanneer ze Philippe tijdens een vliegreis ontmoet en zich over hem ontfermt. Kort daarna trouwen ze en wordt hun zoon Nicolas geboren. Laurence heeft (net als Philippe) een lang en tenger postuur met gespierde benen en sluike bruine haar, dat ze later in een korte bob draagt. Ze is van eenvoudige komaf, maar verzwijgt dit voor de Lamberts. Na de geboorte van Nicolas is ze constant moe en futloos. Na de komst van Eloïse, Philippes obsessie voor de au pair en vooral na de aanslag waarbij hij gewond raakt, raakt ze van haar man vervreemd. Nadat zij en Philippe uit elkaar zijn gegaan begint ze een nieuw en eigen leven als moegestreden maar zelfstandige vrouw, samen met haar opgroeiende zoons.

MANIE SWART De vader van het gezin Swart. Hij is eigenaar van een reptielenpark, Scaly City, en besluit om een tijd met een giftige slang in een kooi te zitten om een record te verbreken. Hij wordt gebeten en dit wordt hem fataal. Manie heeft zich niet gehouden aan de belofte van zijn vrouw. Hij is de eerste die zich niet aan de belofte aan Rachel houdt.

RACHEL SWART De moeder van het gezin Swart. Ze is geboren als joods, maar heeft zich bekeerd om met Manie te trouwen. Aan het eind van haar leven, het begin van het boek, keert ze terug naar het jodendom.

SALOMÉ De stille zwarte hulp van de familie Swart. Van haar zoon hoort ze over de belofte van Manie; Amor heeft hem daarover verteld. Ze blijft trouw aan de familie en vooral aan Amor. Het is dankzij Salomé dat Astrid Amor op kan bellen wanneer Anton overleden is, omdat niemand anders haar telefoonnummer heeft.

ALWYN SIMMERS De dominee van de familie. Hij is een dikke, bijna blinde man die gek is op macht en volledig afhankelijk is van zijn zus.

DESIRÉE De jeugdliefde van Anton, met wie hij later getrouwd is. Ze heeft nooit kinderen gekregen en ziet haar huwelijk als een grote mislukking.

MOTI/MOWGLI De yoga-instructeur van Desirée en de man met wie zij vreemdgaat. Hij houdt op de begrafenis van Anton een toespraak.

STRUCTUUR

Het boek is opgedeeld in vier delen zonder hoofdstukken. De delen hebben als titel *Ma*, *Pa*, *Astrid* en *Anton*: de namen van de personages die in dat deel overlijden. Elk sterfgeval markeert de tijd waarin het deel zich afspeelt, namelijk 1986, 1995, 2004 en 2018. Elk deel, en daarmee dus elk overlijden, speelt zich overigens steeds in een ander seizoen af. In elk deel worden zowel de personages behandeld als ook het Zuid-Afrika van die tijd, dat langzaam aan het veranderen is. Zo passeren allerlei grote historische gebeurtenissen de revue, en gaan de personages hier op een bepaalde manier mee om. In de lezing zal ik meer vertellen over deze gebeurtenissen en hoe die verband houden met het verhaal en de personages.

RUIMTE

De belofte speelt zich voornamelijk af in Zuid-Afrika, in het huis in Pretoria waar de familie Swart woont en in de zalen waar de uitvaarten plaatsvinden. Hoewel Amor op verschillende plaatsen woont tijdens haar leven, krijgt de lezer hier weinig van mee. Alle personages worden altijd teruggeroepen naar de plek waar zij opgegroeid zijn.

PERSPECTIEF

De belofte heeft een alwetende verteller. Dat betekent dat de verteller in de hoofden van alle personages zit, al hun gedachten beschrijft en vaak switcht van het ene naar het andere karakter, soms zelfs binnen een zin. Hij geeft niet alleen de hoofdpersonen van de roman een stem, maar iedereen die op een bepaalde manier in het verhaal zit, hoe klein zijn of haar rol ook is. Een voorbeeld hiervan is de oude vrijwilligster die het lichaam van Rachel mooier probeert te maken voor uitvaart:

In haar andere, openbare leven is Sara niet wars van een beetje ijdelheid, ze draagt weleens een sieraad en brengt graag wat kleur op haar wangen. Lang geleden, voordat ze oud was, heeft zij ook aantrekkingskracht uitgeoefend. De mannen zagen me staan, nou en of. (56)

Door alle personages, belangrijk of niet, op een dusdanige manier te beschrijven, laat Galgut zien dat de roman niet alleen maar over de familie Swart gaat, maar dat alle personages hun eigen rol spelen, op dezelfde manier als mensen binnenlopen en weer weggaan in het echte leven. Andere voorbeelden zijn de geest van Rachel, die nog rondwaart 'door het huis in een toestand van verwarring' (53) en nog een rondje maakt langs belangrijke plekken en mensen, een stel jakhalzen, de moordenaar van Astrid, wiens achtergrond en bijnamen de lezer te horen krijgt, en de gekke dakloze man die wezens ziet bij alle mensen, behalve bij Amor. Of de regen die helemaal op het einde, 'als een goedkoop verlossingssymbool in een verhaal' (311) neervalt, en alle personages en hun gedachten nog eenmaal de revue laat passeren.

Deze manier van perspectiefwisseling wordt wel *stream of consciousness* genoemd, een stijlmiddel dat tijdens het Modernisme, dat opkwam in het begin van de vorige eeuw, veel gebruikt werd. Het is een manier om nadruk te leggen op de emoties van de personages en de lezer het gevoel te geven dat alles wat er staat spontane gedachten zijn in plaats van nauwkeurig opgezette zinnen, zoals onze eigen gedachten ook spontaan en willekeurig zijn. Het is een filmische manier van schrijven, als een camera die eerst op een personage inzoomt en dan vloeiend doorgaat naar iets anders, en zo een verhaal aan de lezer presenteert.

Het perspectief is trouwens niet altijd in de derde persoon: af en toe richt de verteller zich rechtstreeks tot de lezer. Een voorbeeld hiervan is wanneer de verteller iets zegt over de geboorteplaats van Salomé:

Vlak buiten Mahikeng, op een afstand van maar 320 kilometer, en als Salomé's geboortedorp nog niet eerder is genoemd komt dat omdat je er niet naar hebt gevraagd, het interesseerde je niet. (305)

Hierdoor wordt de lezer onderdeel van het verhaal, en wordt het verschil tussen zwarte en witte mensen en hun traditionele rollen benadrukt.

Soms speelt de verteller met zijn rol:

Op haar [Amors] schoot ligt een kat. Nee, ze heeft geen kat. Maar gun haar minimaal een paar plantjes op de vensterbank, conservenblikjes met groene groeisels. Ze heeft ze een beetje van het water gegeven dat ze in bad heeft opgespaard. (275)

De verteller brengt twijfel aan in het verhaal, door te zeggen dat ze een kat heeft, of toch niet. Dit komt vaker voor in het boek, vooral wanneer het over Salomé's huisje gaat, en de verteller steeds haastig vertelt dat het toch niet van haar is. Op het allerlaatst wordt dit omgedraaid: 'het huis van de Lombards, sorry, het huis van Salomé'. (311) De verwarring van de verteller komt overeen met de verwarring van Salomé, en zelfs die van de lezer. Het laat zien dat de waarheid nooit vaststaat.

Overigens is het belangrijk om te melden dat alle personages van wie de gedachten beschreven worden, wit zijn. De lezer krijgt nooit te weten wat er in de hoofden van Salomé, om wiens huisje het hele verhaal draait, en haar zoon Lukas omgaat. Galgut beschrijft deze keuze als volgt:

Hen leren we slechts van buitenaf kennen. De camera komt niet over de grens tussen wit en zwart, net zomin als een wit personage ooit in staat is zaken vanuit een zwart perspectief te zien. Niemand in het boek spreekt voor Salomé. Ze spreekt niet eens voor zichzelf. Maar in haar veelzeggende stilzwijgen is ze welbespraakt. (*de Volkskrant*, 2021)

STIJL

Galgut maakt gebruik van een heel scala aan stijlfiguren. Hieronder volgt een selectie. Tijdens de lezing zal ik er meer noemen.

De stijl van *De belofte* is bijzonder beeldend. Galgut maakt gebruik van uitgebreide beschrijvingen, van zowel de natuur als de mensen.

Een voorbeeld:

Het huis is op dit moment leeg. Het is een paar uur lang verlaten geweest en het is schijnbaar inert, maar toch maakt het kleine beweginkjes, er schrijdt zonlicht door de kamers, er rammelt wind aan de deuren, het zet uit en trekt samen, produceert pufjes, kraakjes en boertjes, zoals elk lichaam. Het lijkt te leven, een illusie die aan veel gebouwen kleeft, of misschien aan de manier waarop mensen ze zien, vol stemming en expressie, ramen als ogen. Maar hier is daar niemand getuige van, geen levende ziel, behalve de hond die op de oprit ligt en lui aan zijn testikels likt. (90)

Galgut gebruikt veel metaforen. Soms kondigt hij ze aan, wanneer hij de dromen van verschillende personages beschrijft wanneer Rachel net is overleden: 'Het huis is donker, afgezien van de schijnwerpers, langszij neergezet, let op de nautische term' (42). Alle dromen hebben op een of andere manier te maken met boten of het water: er komen zinnen in voor als 'het matras van pa is een vlot' (42), 'Astrid deint in haar slaap' (43), 'de ondiepten waar hij spetterend doorheen waadt' (44) en 'de plaats waar haar lichaam verankerd is' (44). Dit wordt wel een verlengde metafoor genoemd, omdat het op meerdere plekken terugkomt. In dit geval wordt het gebruikt om aan te tonen dat dromen iets onzekers en ontastbaars zijn, en om te laten zien dat alle familieleden in hetzelfde schuitje zitten, namelijk dat ze om moeten gaan met het feit dat de mater familias is overleden.

Opvallend is dat er in *De belofte* geen gebruikgemaakt wordt van aanhalingstekens tijdens dialogen. Daardoor wordt het soms onduidelijk of bepaalde woorden door de verteller verteld worden, of dat het gedachten zijn, of dialogen. Dit draagt eraan bij dat de gevoelens van de personages alleen maar duidelijker worden, maar dat het onzeker is of dingen gezegd

worden of niet. Soms staan er zelfs dingen tussen haakjes: '(Ga je me helpen?)' (126) om aan te tonen dat iets niet uitgesproken wordt, en dat daardoor nog meer nadruk krijgt. Dit past overigens bij de *stream of consciousness* die ook al genoemd werd bij het hoofdstuk *Perspectief*.

Een van de opvallendste stijlkenmerken van *De belofte* is dat het verrassend lichtvoetig is, zeker gezien de zware onderwerpen als de dood en apartheid. De stijl is zeer ironisch en Galgut heeft in interviews gezegd dat hij soms hardop moest lachen om zijn eigen woorden. Een voorbeeld van een zwaar onderwerp dat heel licht wordt beschreven is het volgende:

Er zijn momenten van ware inspiratie wanneer hij wordt overgenomen door iets buiten hemzelf, een andere chauffeur achter het stuur. Laat het alstublieft de Here Jezus zijn, maar soms zit hij erover in dat het de Here Jezus niet is. Tijdens een korte afdwaling van het pad der deugd hebben Alwyn Simmers en zijn zuster de zonde van ontucht gepleegd, helaas met elkaar, en hoewel geen van twee daar ooit over heeft gesproken, voelt hij af en toe de drang om het hardop vanaf de preekstoel te belijden. (155)

Dit onderwerp, incest, is een groot taboe en er wordt zelfs in grote romans zeer zorgvuldig mee omgegaan en amper over gepraat – zoals Simmers zelf ook niet doet – maar door het op deze manier te presenteren, vooral door toevoeging 'helaas met elkaar', maakt de schrijver het grotesk en hilarisch. Simmers is namelijk nogal lachwekkend, met zijn dikke pens en het feit dat hij bijna blind is. Op het hoogtepunt van dezelfde toespraak, tijdens de begrafenis van Astrid gaat zijn horloge af en zegt hoe laat het is. Dit laat zien dat er altijd een vorm van humor zit onder de meest serieuze onderwerpen. Een ander voorbeeld is de gedachtegang van dokter Raaf, wanneer hij aan Anton denkt: 'Hij (...) zou vooral deze jonge man met alle genoeg in een zwavelzuurbad oplossen. Maar in het openbaar moet je de fatsoensnormen in acht nemen, helaas.' (52) Het zijn zulke absurde gedachten dat het voorbij gaat aan fatsoen en alleen maar lachwekkend is.

THEMA'S EN MOTIEVEN

In *De belofte* is alles met elkaar verweven: het leven en de dood, de geschiedenis, de politiek, en het verstrijken van de tijd. Ook alle literaire aspecten zoals de stijl, de structuur en het perspectief hebben te maken met de thema's die belangrijk zijn in Galguts roman. Hieronder staat een aantal thema's en motieven.

Tijd

Galgut vindt zelf dat het belangrijkste thema van zijn boek tijd is. De auteur beschrijft het als volgt: 'wat het verstrijken van de tijd doet met politieke omstandigheden, de familie en het idee van rechtvaardigheid'. Met het verstrijken van de tijd verandert de mens, het land waarin men woont, de verwachtingen die men heeft, en de manier waarop men naar de wereld kijkt. Dit komt terug in het begin van deel twee, wanneer Anton terugkijkt op zijn tijd in het leger en het feit dat hij gedeserteerd is:

Je gaat door omdat er na verloop van tijd een eind aan komt. Zuid-Afrika is veranderd. De dienstplicht werd twee jaar geleden afgeschaft. Jezus, wat hij deed door uit het leger te deserteren, hij is een held, geen crimineel, te gek hoe snel dat is veranderd. Geen hond die het nog interesseert, overigens. Het is al geschiedenis geworden. (106)

Het Zuid-Afrika dat wordt beschreven in deel een, wanneer de apartheid nog bestaat, is volledig anders dan dat van de delen die erop volgen. In de lezing zal ik hier verder op ingaan.

De tijd laat altijd zijn sporen achter, en iedereen wordt gevormd door de gebeurtenissen in het leven. Dat ziet Amor wanneer ze in het huisje van Salomé is: '*Lang geleden misschien, maar op bepaalde dagen is het bloed nog zichtbaar, wanneer de tijd sleetse plekken krijgt*' (304). Dit laat zien dat de tijd wel kan verstrijken, maar dat niets ooit echt vergeten kan worden of zal vervagen.

Beloftes

De titel van het boek zegt het al: beloftes zijn belangrijk. Maar, in de

woorden van de jurist van de familie: 'Beloftes zijn loos' (302). De grootste is natuurlijk de belofte die Manie aan Rachel doet over het huisje van Salomé. De roman begint ermee en het stopt pas wanneer het Amor eindelijk gelukt is om het huisje wettelijk van Salomé te maken.

Daarnaast worden er andere beloftes gedaan. Zo is er de belofte van Manie dat Amor niet meer terug hoeft naar de kostschool, maar die breekt hij meteen de volgende dag. Anton belooft aan Amor hetzelfde als zijn vader, en ook hij breekt zijn belofte.

De belofte kan staan voor de toekomst, en hoeveel moois er in het verschiert zou liggen. Anton vindt van zichzelf dat hij een belofte is en denkt dat hij een groot schrijver gaat worden. Maar eerst doet hij allerlei beloftes aan mensen die hem geld voorschieten:

In de afgelopen maanden heeft hij hetzelfde aan een paar andere mensen beloofd, en het was hem altijd ernst, met zijn hele hart, maar vooral vandaag is het hem ernst omdat dit echt een keerpunt is, hij voelt het gewoon. Hij heeft een enorme flater begaan toen hij zichzelf in ballingschap deed. Terugkeren is de enige oplossing. Geen mitsen of maren. En nu al, terwijl hij de bron steeds dichterbij nadert, voelt hij dat zijn toekomst beloftevol opzwellt, als een meloen die rijp wordt onder zijn hand. (108)

Uiteindelijk blijkt dat Anton best een goede schrijver is. Het probleem is dat het hem niet lukt om het verhaal daadwerkelijk af te schrijven: 'Het is een degelijke, goed geschreven aanzet, zij het een tikje sentimenteel' (296). Later, echter, wordt het boek chaotisch. Het is 'in de verste verten niet af' (297), en dat laat zien dat Anton helemaal niet de belofte was die hij meende te zijn. Hij heeft niets bereikt in zijn leven. Astrid en Amor ook niet, overigens, en Scaly City, het reptielenpark is failliet gegaan.

Je zou kunnen zeggen dat de ondergang van de familie Swart gespiegeld zou kunnen worden met het lot van Zuid-Afrika. Het zou een geweldig land worden wanneer de apartheid eindelijk afgeschaft werd. Zwarte mensen zouden eindelijk rechten hebben, en er zou gelijkheid komen in het land. Dit is echter niet het geval. Het lijkt er hierdoor op dat de tijden wel veranderen en dat de mensen veranderen, maar dat er toch heel veel dingen hetzelfde

blijven. Het hele land Zuid-Afrika blijkt dus een niet nagekomen belofte, en de conflicten die de familieleden met elkaar hebben over het huisje staan voor het conflict dat het land heeft met zichzelf.

Apartheid en racisme

De apartheid en het afschaffen ervan horen onlosmakelijk bij Zuid-Afrika. Het is iets zo vanzelfsprekends, dat het niet eens altijd benoemd hoeft te worden. Daarom is het extra pijnlijk als Anton in deel een van het boek aan Amor moet uitleggen dat Salomé het huisje niet eens mag bezitten:

Waarom niet? Vraagt ze, niet-begrijpend

Daarom niet, zegt hij. Het is tegen de wet.

De wet? Waarom?

Dat meen je niet. Maar dan kijkt hij haar aan en ziet hoezeer ze het meent.

Lieve help, zegt hij. Heb je echt geen idee in wat voor land je woont?

Nee, ze heeft geen idee. Amor is dertien, de geschiedenis heeft nog niet haar stempel op haar gedrukt. Ze heeft echt geen flauw idee in wat voor land ze woont. (93)

In elk deel wordt een stuk Zuid-Afrika getoond, elke keer anders dan het voorgaande deel. In deel twee wordt het volgende beschreven, wanneer Anton in het ziekenhuis op bezoek is bij zijn stervende vader:

In het aangrenzende bed ziet Anton een zwarte man, omzwachteld als een mummie. Verwoerd ligt vast te tolleren in zijn graf, niet te geloven dat ze de naam van het ziekenhuis nog niet hebben veranderd. De man kreunt hardop vanuit zijn windsels, het is niet helemaal een woord, tenzij in een vreemde taal, de taal van de pijn. De apartheid is namelijk gevallen, we sterven tegenwoordig naast elkaar, in intieme nabijheid. Alleen naast elkaar leven is iets wat we onder de knie moeten zien te krijgen. (112)

Hier wordt duidelijk dat de apartheid, hoewel het wettelijk afgeschaft is, nog steeds zijn littekens achterlaat op Zuid-Afrika. Het is blijkbaar nog steeds opvallend dat zwarte en witte mannen naast elkaar liggen in een ziekenhuis – dat nota bene vernoemd is naar premier Verwoerd die de apartheid heeft bewerkstelligd.

In hetzelfde deel vindt ook de finale van het WK Rugby plaats, en Zuid-Afrika wint. Op dat moment, zo wordt beschreven, lijkt Zuid-Afrika een goed, mooi en tolerant land:

Maar dan wordt het nog mooier. Wanneer Mandela in de groene Springboktrui het veld op komt om de beker aan Francois Pienaar te geven, nou, dat is niet gering. Dat heeft iets religieus. De bonkige Boer en de oude terrorist die elkaar een hand geven. Wie had dat ooit. Goeie genade. (...) Moeilijk om geen traantje te storten voor ons mooie land. We zijn allemaal net zo ongelofelijk als dit moment zelf.

Op dit moment lijkt alles goed te gaan, maar dat is natuurlijk niet waar. Het hele land wordt zelfs wakker met een kater de volgende dag.

In de volgende delen wordt steeds duidelijker dat het racisme van de familie Swart heel diep bij hen ingebakken zit. In deel drie praat Astrid met Amor over een politicus, 'hij is uiteraard zwart, wat tegenwoordig van belang is' (179). Dit laat zien dat witte Afrikanen zo bezig zijn met hun schuldgevoel wegwassen, dat al hun uitspraken alsnog racistisch zijn. Het wordt nog erger wanneer Astrid aan de pastoor vraagt of 'het zondiger is, eerwaarde, om overspel te plegen met een zwarte?' (185) Het laat zien dat Astrid, en hiermee de hele familie, zich nog steeds superieur voelt ten opzichte van zwarte medemensen. Dit komt in elk deel van de roman terug. De gevoelens van de familie Swart veranderen niet, maar hun rol verandert in de geschiedenis van Afrika; witte mensen worden steeds minder belangrijk.

De dood

Elk deel gaat over de dood van een van de gezinsleden. Zodra de lezer doorheeft dat de naam van elk deel gaat over de persoon die doodgaat, is het alleen maar wachten op hoe dit zal gebeuren. Elke dood is trouwens gewelddadiger en plotselinger dan de vorige.

Doodgaan betekent afscheid nemen van de wereld, en, voor degenen die overblijven, van de geliefden. Maar in *De belofte* brengt de dood de familie juist samen – hoewel dit alleen in fysieke zin is. Emotioneel komt de familie namelijk juist verder van elkaar af te staan vanwege ruzies en Amors missie

om Salomé het huisje te geven. Dat betekent echter niet dat iemand die dood is geen invloed meer heeft op de levenden: 'De doden zijn weg, de doden zijn altijd bij ons' (310). De roman gaat niet over de doden, maar juist om de levenden en hoe die ermee omgaan.

Het leven en de dood staan lijnrecht tegenover elkaar, en dat wordt direct al duidelijk in deel één van het boek, tijdens de begrafenis van Rachel, wanneer Amor erachter komt dat ze voor het eerst ongesteld is geworden. Menstruatie betekent vruchtbaarheid, het kunnen geven van nieuw leven. Ook wordt het gezien als de eerste stap naar volwassen worden en opgroeien. Men zou zelfs kunnen zeggen dat deze dag extra symbolisch is omdat Amor dan besluit om alles op alles te zetten om het huis voor Salomé te regelen.

Religie

Religie speelt een belangrijke rol in *De belofte*. Het begint met Rachel, die joods is opgegroeid, maar zich heeft bekeerd tot de Nederduits Gereformeerde Kerk, en op haar doodsbed toch weer teruggaat naar het jodendom. Astrid bekeert zich tot het katholicisme:

Het geloof, dat ze ervaart als een waterbestendig kledingstuk dat ze stevig om zich heeft dichtgeknoopt, weerhoudt haar er niet van om toe te geven aan haar angsten en verlangens, maar biedt haar een manier om zich er na afloop van te reinigen. (186)

Zoals te lezen valt in dit citaat, is haar nieuwe geloof een manier om zich beter te laten voelen over zichzelf. Het betekent dus weinig voor haar. In *De belofte* zijn er verscheidene personages die op dezelfde manier naar religie kijken; het is meer een statussymbool dan dat men werkelijk in iets gelooft. Anton is de enige die echt niets met religie te maken wil hebben, en dat laat hij in zijn testament zetten. Echter, Moti, de man met wie zijn vrouw vreemdgaat, geeft een toespraak die wel degelijk religieus te noemen valt. Ook hier, zo blijkt, wordt weer een belofte verbroken.

Een personage dat af en toe terugkeert is Alwyn Simmers. Hij wordt in het begin van het boek beschreven als een 'brave predikant', maar niemand mag hem echt. Later in het verhaal blijkt dat hij de reden is van de dood van

Manie, omdat Simmers hem vertelde dat hij zijn recordpoging moest doen met het reptiel. Nog weer later blijkt dat deze Simmers een eigen religie heeft opgericht en alleen maar geïnteresseerd is in macht. Hieruit blijkt dat Simmers, en met hem vele anderen, religie alleen gebruiken om ambities te verwezenlijken.

MOTTO

De belofte heeft een motto, namelijk een citaat van de Italiaanse filmmaker en regisseur Federico Fellini:

Vanochtend ontmoette ik een vrouw met een gouden neus. Ze zat in een Cadillac met een aapje in haar armen. Haar chauffeur stopte en ze vroeg aan me: 'Bent u Fellini?' Met een stem als van metaal ging ze verder: 'Waarom zit er eigenlijk niet één normaal mens in uw films?'

Dit citaat past op meerdere manieren erg goed bij het boek. Ten eerste is het ironisch dat deze vrouw vraagt waarom er geen normale mensen in Fellini's films zitten, terwijl zijzelf duidelijk geen normale vrouw is. Deze vrouw heeft geen idee wat normale mensen zijn, en dit komt overeen met de manier waarop de familie Swart beschreven wordt: zij denken allemaal dat ze normaal zijn en dat ze gelijk hebben, maar dit is natuurlijk helemaal niet waar. Zij bekijken de wereld, net als deze vreemde vrouw, alleen maar vanuit hun eigen perspectief.

Verder kun je een vergelijking maken tussen Fellini en Galgut: Fellini combineert aardse en fantasierijke elementen in films waarbij personages uitzoeken wat de zin van hun leven is. *De belofte* doet dit ook.

GENRE

De belofte is een **familieroman**. Dit is een roman waarin het verhaal van een gezin of van meerdere generaties verteld wordt. In *De belofte* komt dit heel duidelijk naar voren: het gaat over de ondergang van een gezin waarin alle personages, geteisterd door hun demonen, ten onder gaan en uiteindelijk sterven. Daarnaast kun je *De belofte* een **sociale roman** noemen, omdat de veranderende Zuid-Afrikaanse maatschappij steeds terugkomt. Galgut beschrijft in elk deel een ander Zuid-Afrika en laat hierbij zien dat de familie Swart met het land verandert.

In deel drie staat het volgende:

Want er is niets ongebruikelijks of bijzonders aan de familie Swart, welnee, ze lijken op de familie van de boerderij verderop en van die daarnaast, gewoon een stelletje doodnormale witte Zuid-Afrikanen, en als je het niet gelooft, luister dan maar naar ons gepraat. Onze stem klinkt niet anders dan die van anderen, we klinken hetzelfde en vertellen dezelfde verhalen, in een platgetrapt accent, waarin alle medeklinkers zijn onthoofd en de klinkers lekgeslagen. Er zit iets roestigs, verweerds en gedeukts in onze ziel, en dat klinkt door in onze stem. (238-9)

Deze beschrijving toont aan dat *De belofte* inderdaad zowel een familieroman als een sociale roman is, want het gaat duidelijk niet alleen over de familie Swart.

De belofte kun je ook zien als een **satire**. Aan de ene kant wordt de familie Swart levensecht neergezet, maar aan de andere kant zijn de gebeurtenissen en beschrijvingen zó groot, dat ze niet helemaal serieus genomen kunnen worden.

OMSLAG

Boeken in vertaling hebben bijna altijd een andere omslag dan het origineel. Dit is ook het geval bij *De belofte*. Hoewel beide omslagen een meisje op de voorkant hebben, is de uitstraling behoorlijk verschillend – en toch ook weer niet. De Engelse uitgever, Vintage, heeft gekozen voor een zwart-wit foto van de Nederlandse fotografe Linelle

Deunk. Het is een foto van een meisje dat op haar armen ligt en de verte inkijkt. Het is niet duidelijk waar zij naar kijkt, maar ze lijkt ernstig na te denken. Het zou kunnen staan voor de eenzaamheid en de machteloosheid die Amor voelt over het huisje van Salomé. De pagina's die rechtsboven afgebeeld zijn, zouden kunnen verwijzen naar het boek dat Anton aan het schrijven is. Zo vatten de twee elementen, het meisje en de lege pagina's, een klein beetje samen waar het boek over gaat. Overigens insinueert deze omslag een heel wat mistroostiger roman dan het eigenlijk is; de humor die Galgut gebruikt in zijn roman komt hier totaal niet naar voren.

De Nederlandse versie, van uitgeverij Querido, heeft ook gekozen voor een meisje dat kijkt naar een plek die de toeschouwer niet ziet. Het grote verschil is echter dat er in de Nederlandse versie voor een kleurrijk schilderij is gekozen in plaats van een foto. Het is het schilderij *A Breezy Day* van de Britse schilderes Dame Laura Knight (1877-1970). Ook in dit geval straalt het meisje niet enorm veel blijdschap uit; ze kijkt alsof ze ergens zeer teleurgesteld in is. Dit komt overeen met de emoties van Amor. Het grote verschil is dat de Nederlandse versie ook een landschap heeft. Hoewel de schilderes waarschijnlijk een Brits landschap heeft geschilderd, is het geen slechte keuze. In tegenstelling tot het origineel, krijgt de lezer de indruk dat de omgeving waarin de roman zich afspeelt een belangrijke rol zou kunnen spelen. Het lijkt dus wel alsof de omslag van de Nederlandse editie specifiek is dan het origineel.

ACHTERGROND

Galgut baseerde zijn roman op het verhaal van een vriend van hem. Die vertelde dat hij naar heel veel begrafenissen was geweest, en dat hij ging letten op het gedrag, vaak wonderlijk en humoristisch, van familieleden. Hij vertelt dat hij zo op het idee kwam om de roman te schrijven aan de hand van begrafenissen en hierbij de nadruk te leggen op de levenden.

Het andere gegeven is natuurlijk het veranderende Zuid-Afrika en de minder belangrijke rol die witte mensen spelen in dat land sinds de apartheid is opgeheven. Er is nog veel racisme en een gevoel van superioriteit van witte mensen ten opzichte van hun zwarte medemens, wat duidelijk naar voren komt in *De belofte*. Elk deel laat niet alleen een overlijden van de familie Swart zien, maar ook een historische gebeurtenis die op de achtergrond speelt.

Ten slotte gaf Galgut, toen hij zijn Booker Prize aanvaardde, aan dat zijn boek een echt Zuid-Afrikaans boek is. Hij heeft gezegd dat het niet mogelijk is om een Zuid-Afrikaans boek te schrijven zonder aandacht te besteden aan de politieke situatie en de geschiedenis waaruit die voortvloeit. Hij accepteerde de prijs in naam van 'alle Afrikaanse verhalen, verteld en niet-verteld'. Dit laat zien dat Galgut zich bewust is van de nog steeds minderwaardige positie van het hele continent Afrika, een thema dat vaak terugkomt in *De belofte*.

ONTVANGST

Damon Galgut werd vroeger gezien als een van de meest veelbelovende schrijvers uit Zuid-Afrika. Hij wordt vaak vergeleken met zijn landgenoot J.M. Coetzee, die de Nobelprijs voor de Literatuur heeft ontvangen. Galgut werd twee keer genomineerd voor de Booker Prize, in 2003 en in 2010. Met *De belofte*, de derde nominatie, won hij uiteindelijk. De jury roemt de roman met de volgende woorden: 'een spectaculaire demonstratie van hoe een roman ons fris kan leren kijken en denken', en noemen het een 'grensverleggende roman'. Veel buitenlandse kranten roemen *De belofte* vanwege de stijl en het onderwerp.

Ook Nederlandse en Belgische kranten zijn enthousiast. Hieronder volgt een aantal artikelen met citaten:

'De belofte' is een even interessant als belangrijk boek over schuld, vergiffenis, en het onrecht dat veel Zuid-Afrikaanse burgers nog altijd treft – Jens Meijen, *Humo*: 'De krachtige boodschap is verpakt in prikkelende zinnen, al voelt de vrije indirecte rede vaak artificieel aan en werkt die soms zelfs verwarrend. Galgut schrijft desalniettemin vol vertrouwen en kan als weinig anderen met stemmen jongleren, met als resultaat een even interessant als belangrijk boek over schuld, vergiffenis, en het onrecht dat veel Zuid-Afrikaanse burgers nog altijd treft.'

Je leest prachtig-schrijnende familiescènes in de Booker Prize-winnende roman – ● ● ● ● ● – Rob van Essen, *NRC*: De ooit gedane belofte blijft steeds terugkomen en eindigt in een schrijnende, veelzeggende scène. Er zijn meer prachtig-schrijnende familiescènes (een barbecue, diverse begrafenissen), en laten we ook Galguts beeldspraak niet vergeten. 'Ze voelt zich lelijk als ze huilt, als een openbarstende tomaat', schrijft hij over de jonge Amor, die de dood van haar moeder niet wil erkennen. En deze, over een grafstoet: 'En verder maar, naar buiten. Door de zijdeuren van de kerk, het kerkhof op, waar de aarde haar mond al openhoudt.' Toch raakt misschien niet iedereen verzwoegen.

Satirisch spel rond verraad aan een dode moeder – Annemarié van Niekerk, *Trouw*: Met deze roman laat Galgut zich opnieuw kennen als een soepele verteller, uitstekend op dreef bij het scheppen en invullen van levensechte karakters, het subtiel vervlechten van realiteit en symboliek, en ronduit briljant in de uitgekiende encenering van absurditeiten. *De belofte* is een uiterst genietbare en beeldende satire, maar tegelijk ook een droevig en somber stemmend verhaal over een familie en een land die veel moeite hebben met het nakomen van beloftes.

VRAGEN EN DISCUSSIEPUNTEN

- 1 Welke elementen in *De belofte* spreken u aan en welke niet?
- 2 Stijl is een van de opvallendste kenmerken van *De belofte*. Welke stukken sprongen er voor u uit?
- 3 Wat vindt u van het steeds wisselende perspectief, dat als een camera langs alle personages gaat?
- 4 Zijn er sympathieke personages in het boek? Zo ja, welke?
- 5 Wat vindt u van de bovennatuurlijke gebeurtenissen in het boek?
- 6 Men zou kunnen zeggen dat Amor de heldin van het boek is. Toch is zij amper aanwezig en krijgt de lezer weinig te weten over wat zij denkt en voelt. Wat zegt dat over haar, denkt u?
- 7 Bijna alle recensies over *De belofte* zijn positief. Zijn er voor u negatieve elementen die u zou noemen, als u een recensie mocht schrijven?
- 8 Op welke manier staat de familie Swart voor Zuid-Afrika?
- 9 Wat is volgens u na het lezen van dit boek de essentie van Zuid-Afrika?
- 10 De jury van de Booker Prize vindt dat er een vraag is die het boek samenvat: Bestaat er iets als oprechte rechtvaardigheid? Wat vindt u?
- 11 De stijl van *De belofte* is behoorlijk lichtvoetig, ondanks de zware onderwerpen. Wat vindt u hiervan?
- 12 Welke historische gebeurtenissen die in het boek genoemd zijn herinnert u zich nog? Wat betekenen ze voor u?
- 13 *De belofte* gaat over niet nagekomen beloftes en niet uitgesproken woorden. Kunt u uitleggen wat het belang van woorden is, volgens deze roman?
- 14 Het lukt Amor uiteindelijk om het huisje aan Salomé te geven. Een belangrijke caveat: het zou kunnen dat ze het wel weer kwijtraakt. Wat vindt u van dit einde?

BRONNEN

Primaire literatuur

- *De belofte* van Damon Galgut

Secondaire bronnen over de auteur

- singeluitgeverijen.nl
- literature.britishcouncil.org

Interviews

- Volkskrant.nl
- Tijd.be
- Bbc.co.uk

Booker Prize

- Theguardian.com
- Thebookerprizes.com

Recensies

- Theguardian.com
- Trouw.nl
- Humo.be

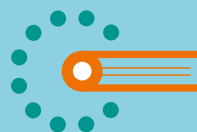

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for taking notes.

© 2023, Literatuurclubs Drenthe
www.literatuurclubsdrenthe.nl
Tekst: Elke Maasbommel
Redactie: Marianne Kamphuis
Druk: De Bruin/De Marne
Ontwerp © Go Puck

LITERATUURCLUBS
DRENTHÉ